

**XXXIX Sympozjum Sekcji
Lepidopterologicznej
Polskiego Towarzystwa Entomologicznego**

Koniówka, 3-5 czerwca 2016 r.

XXXIX Sympozjum Sekcji Lepidopterologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego

„Małe jest piękne”

Koniówka, 3-5 czerwca 2016 r.

PIĄTEK, 3 CZERWCA

14:30	Lukasz Przybyłowicz <i>Otwarcie XXXIX Sympozjum</i>
15:00	Magdalena Szymańska <i>Walory przyrodnicze obszarów Natura 2000 Torfowiska Orawsko-Nowotarskie PLB120007 i PLH120016</i>
15:30	Lukasz Przybyłowicz <i>Czy w Polsce można jeszcze opisać nowe dla nauki owady?</i>
16:00	Tomasz Pyrcz <i>Rodzaj Oeneis - problemy filogenetyczne i taksonomiczne</i>
Przerwa kawowa	
17:00	Grzegorz K. Wagner <i>Małe jest piękne - pośród grzybów i martwego drewna</i>
17:30	Marek Bąkowski <i>Badania motyli Parku Narodowego Gorongosa w Mozambiku</i>
18:00	Roland Dobosz, Lukasz Przybyłowicz, Roman Zamorski <i>Entomologiczne reminiscencje z Namibii</i>
18:30	Roman Wąsala <i>Lepidopterologiczne wspomnienia z wyprawy do Armenii.</i>
19:00	Krzysztof Jonko <i>lepidoptera.eu - nowe oblicze dobrze znanego projektu</i>
Kolacja	

SOBOTA, 4 CZERWCA

9:00	Lukasz Dawidowicz <i>Modraszek orion Scolitantides orion (Pallas, 1771) - znane i nieznanne fakty z życia malego motyla</i>
9:30	Felix Felger <i>Lepidopterofauna motyli dziennych gminy Trzebinia</i>
10:00	Witold Morek <i>Badanie fauny motyli dziennych wyspy Bisevo</i>
10:30	Grzegorz Banasiak <i>Wrażenia z wypraw entomologicznych do Tajlandii</i>
Przerwa kawowa	
11:00	Adam Larysz <i>Ciekawsze Lepidoptera odłowione w środowisku miejskim do świetlówki UV</i>

-
- 11:30**   **Jarosław Buszko** *Motyle nocne w środowisku miejskim; czego można się dowiedzieć stosując samolówki świetlne*
-
- 12:00**   **Janusz Nowacki** *Xylomoia strix Mikkola, 1980 (Lepidoptera, Noctuidae) w Polsce z uwagami o biologii i ekologii gatunku*
-
- 12:30**   **Urszula Walczak** *Rozwój Cameraria ohridella (Lepidoptera: Gracillariidae) na dwóch gatunkach kasztanowców: Aesculus hippocastanum i A. glabra*
-
- 13:00**   **Jarosław Buszko** *Co wiemy o życiu gąsienic motyli z rodzaju Catoptria Hbn. (Lepidoptera, Crambidae)*
-
- 13:30**   **Wojciech Kubasik** *Tajemnicze zwójkowate – czyli czego jeszcze nie wiemy o polskich Tortricidae*
-
- Obiad
-
- 15:00**   **Krzysztof Frackiel** *Analiza morfometryczna polskiej populacji niepylaka mnemosyny (Parnassius mnemosyne) na przykładzie populacji zasiedlającej dolinę Biebrzy.*
-
- 15:30**   **Xavier Dobrzański** *Motyle mniejsze centrum Wrocławia.*
-
- 16:00**   **Sesja posterowa**
- Marek Bąkowski, Aleksandra Mielnik** *Wykorzystanie żółtych misek z przynętą pokarmową w odłowieniu przeziernika jabłoniowca Synanthedon myopaeformis (Sesiidae)*
-
- Anna Zubek, Jadwiga Lorenc-Brudecka** *Rodzaj Orophila Staudinger - 120 lat przetasowań taksonomicznych*
-
- Anna Przystalkowska** *Wstępne wyniki badań aparatów genitalnych powszelatków z rodzaju Celaenorrhinus – elementy taksonomii integratywnej i filogeografii*
-
- Klaudia Florczyk** *Wstępne badania różnorodności budowy aparatów genitalnych samców i samic rodzaju Dynamine poddają w wątpliwość jego monofiletyczność (Nymphalidae, Bibilidini)*
-
- Marta Pytlakowska** *Rola cech płciowych w rozwiązywaniu problemów taksonomicznych w obrębie afrotropikalnego rodzaju Bicyclus*
-
- Przerwa kawowa
-
- 16:45**   **Jarosław Buszko** *Warsztaty preparowania Microlepidoptera*
-
- 18:00**   *Zakończenie sympozjum.*
-
- 18:30**   *Kolacja połączona z ogniskiem.*
-

NIEDZIELA, 5 CZERWCA

-
- 9:30**   *Wycieczka na torfowiska.*
-

STRESZCZENIA

Walory przyrodnicze obszarów Natura 2000 Torfowiska Orawsko – Nowotarskie PLB120007 i PLH120016

MAGDALENA SZYMAŃSKA

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie

W latach 2007 - 2008 utworzono w Polsce dwa obszary Natura 2000 o nazwie „Torfowiska Orawsko-Nowotarskie”, które zapewniają ochronę wybranych siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt.

Wśród szczególnych walorów przyrodniczych Torfowisk z pewnością należy wymienić:

— największy w południowej Polsce kompleks torfowisk wysokich, który stanowi aż 5% powierzchni wszystkich torfowisk wysokich w Polsce. To tu znajduje się drugie pod względem wielkości w kraju torfowisko wysokie kopułowe - Puścizna Wielka. Rozwój torfowisk w tym regionie jest związany z wieloma czynnikami, m.in. sprzyjającymi warunkami klimatycznymi, nieprzepuszczalnym podłożem (materiał o wysokiej zawartości frakcji ilastej), niskim nachyleniem terenu, wklęsłymi formami rzeźby, zasilaniem przez topniejące śniegi i dużym uwilgotnieniem gruntu. Torfowiska wysokie pełnią szereg bardzo istotnych funkcji, poczynając od roli retencyjnej i ochrony przeciwpowodziowej, poprzez tworzenie siedlisk dogodnych dla życia i funkcjonowania wielu rzadkich gatunków roślin i zwierząt,

— charakterystyczną roślinność związaną z torfowiskami, wśród której możemy spotkać rzadkie rośliny takie jak: rościszka okrągłolistna, wełnianka pochwowata, bagno zwyczajne, przygielka biała czy widłak torfowy,

— faunę Torfowisk Orawsko – Nowotarskich wyróżnia obecność cietrzewia – istotnej populacji tego kuraka w Karpatach, gdzie notuje się tokowiska tego gatunku,

— teren kotliny jest nadal obszarem o bardzo niskim stopniu zabudowy, dzięki czemu pełni bardzo ważną rolę korytarza ekologicznego oraz obszaru węzłowego o dużym znaczeniu przyrodniczym w sieci ECONET. Umożliwia on migrację zwierząt i połączenie obszaru Torfowisk Orawsko Nowotarskich z innymi obszarami Natura 2000: Tatry PLC120001, Ostoja Babiogórska PLH120001 oraz

Ostoja Gorczańska PLH120018, zapewniając spójność sieci Natura 2000 w regionie,

— przez wieś Piekielnik przebiega Europejski Dział Wodny, który oddziela zlewisko Morza Czarnego od Bałtyku.

Wspomniane walory przyrodnicze dały podstawy do utworzenia w obniżeniu Kotliny Orawsko – Nowotarskiej dwóch obszarów Natura 2000: specjalnego obszaru ochrony siedlisk - Torfowiska Orawsko-Nowotarskie PLH120016 oraz obszaru specjalnej ochrony ptaków Torfowiska Orawsko-Nowotarskie PLB120007. Oba te obszary prawie całkowicie się pokrywają, a ich powierzchnia wynosi około 8 200 ha.

Siedliskowy obszar Natura 2000 chroni zarówno siedliska przyrodnicze, jak i zagrożone gatunki roślin i zwierząt. W szczególności cenny jest kompleks torfowisk wysokich, złożony z 13 kopuł wraz z ich okrajkami, torfowiska przejściowe, bory bagienne, łąki mietlicowo-mietlicowe oraz siedliska nadrzeczne. W obszarze chronione są siedliska wymienione w załączniku I Dyrektywy Siedliskowej:

— 3220 Pionierska roślinność na kamieńcach górskich potoków,

— 3230 Zarośla wrześni na kamieńcach i zwirowiskach górskich potoków,

— 3240 Zarośla wierzby siwej na kamieńcach i zwirowiskach górskich potoków,

— 6230* Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe,

— 6430 Ziółorośla górskie i ziółorośla nadrzeczne,

— 6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie,

— 7110* Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą,

— 7120 Torfowiska wysokie zdegradowane lecz zdolne do regeneracji,

— 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska,

— 7150 Obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku

Rhynchosporion,

— 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk,

— 91D0* Bory i lasy bagienne,

— 91E0* Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe.

Ponadto w obszarze tym chronione są gatunki zwierząt z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, takie jak: małż - skójka gruboskorupowa, ślimaki - poczwarówka zwiężona i poczwarówka Geyera oraz kumak górski i traszka karpacka.

Ptasi obszar Natura 2000 powołano dla ochrony 4 gatunków ptaków i ich siedlisk: cietrzewia, głuszca, orlika krzykliwego oraz derkacza.

Obszar Torfowisk Orawsko-Nowotarskich jest chroniony również w obrębie Południowomałopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, a jedną z jego enklaw stanowi rezerwat przyrody „Bór na Czerwonem”. Natomiast po stronie słowackiej, w pasie przygranicznym znajduje się park krajobrazowy Horna Orava oraz dwa obszary Natura 2000: obszar specjalnej ochrony ptaków „Horná Orava” oraz specjalny obszar ochrony siedlisk „Rašeliniská Oravskej kotliny”. Ponadto na terenie Słowacji, w obszarze graniczącym z Polską, w 1998 roku wyznaczono obszar wchodzący w skład sieci Ramsar (obszary wodno-błotne mające znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego). Obszar „Mokrade Oravskej kotliny” stanowi mozaikę siedlisk torfowiskowych, łąk, rzek i lasów.

W celu skutecznej ochrony siedlisk i gatunków na obszarze Torfowisk Orawsko-Nowotarskich, w roku 2007 opracowany został „Plan lokalnej współpracy na rzecz ochrony obszaru Natura 2000 - PLH120016 Torfowiska Orawsko-Nowotarskie”, który powstał w ramach brytyjsko-holendersko-polskiego projektu (Perzanowska, 2007). Aktualnie przez Regionalną Dyрекję Ochrony Środowiska w Krakowie są tworzone dwa plany zadań ochronnych, które wskażą zagrożenia, cele i niezbędne działania ochronne dla zachowania walorów przyrodniczych obszarów Natura 2000 na najbliższe 10 lat.

Należy pamiętać, że zachowanie tych unikatowych obszarów zależy nie tylko od działań administracji odpowiedzialnej za ochronę przyrody, ale przede wszystkim od ludzi zamieszkujących i gospodarujących na tych terenach.

Czy w Polsce można jeszcze opisać nowe dla nauki owady?

ŁUKASZ PRZBYŁOWICZ

Instytut Systematyki I Ewolucji Zwierząt, Polska Akademia Nauk
Sławkowska 17, 31-016 Kraków

Rejony tropikalne cechują się znacznie większą bioróżnorodnością niż obszary strefy umiarkowanej. Tam też opisuje się obecnie większość nowych dla nauki gatunków owadów. Jednak również na obszarze Europy Środkowej – w tym również Polski - znajomość wielu grup jest bardzo fragmentaryczna. Również tutaj odnajdywanie taksonów nowych dla wiedzy nie jest zjawiskiem rzadkim. Wręcz przeciwnie, okazuje się, że jest ono ciągle jednym z ważnych aspektów poznania naszej krajowej bioróżnorodności pomijanym w większości opracowań dotyczących krajowej entomologii.

W prezentacji podsumowano dane na temat nowych dla nauki gatunków owadów (z wyłączeniem Entognatha) opisanych z Polski w XXI wieku. Przedstawiono krótką informację na temat ich pozycji systematycznej i morfologii a także interesujące dane biologiczne i ekologiczne zawarte w opisach lub późniejszych publikacjach. Wskazano gatunki opisane z obszaru parków narodowych. Przeanalizowano czas, który upłynął od zebrania okazów do publikacji opisów, liczbę osobników stanowiących serię typową oraz ilość stanowisk. Przedstawiono mapę rozmieszczenia „*type localities*” na obszarze kraju.

Ocena przydatności cech aparatów genitalnych samic w badaniach pokrewieństw rodzaju *Oeneis*

TOMASZ WILHELM PYRCZ

Muzeum Zoologiczne, Instytut Zoologii, Wydział Biologii i Nauk o Ziemi
Uniwersytet Jagielloński

Rodzaj *Oeneis* Hubner, 1819 (Nymphalidae, Satyrinae) był niedawno przedmiotem kilku prac poświęconych badaniom jego filogenezy oraz opisom nowych taksonów zidentyfikowanych na podstawie cech morfologicznych, ekologicznych i genetycznych. W pracach tych pomijano lub traktowano powierzchownie cechy budowy aparatów genitalnych samic i nie podejmowano próby wykorzystania ich do analizy pokrewieństw w obrębie rodzaju lub pomiędzy rodzajami podplemienia Satyrina. Wstępne badania przeprowadzone na podstawie materiału zdeponowanego w Muzeum Zoologicznym UJ wskazują na występowanie w aparatach genitalnych samców oraz samic motyli z rodzaju *Oeneis* wielu ważnych, niedostrzeganych dotąd cech informatywnych dla oceny pokrewieństw w obrębie rodzaju oraz monofiletyczności taksonu. Znajdują się one głównie z płytkach ante i postwaginalnych o bardzo złożonej strukturze, u niektórych gatunków zaopatrzonych w płaty boczne oraz dodatkowe rozbudowane płytki centralne. Ponadto, cechy informatywne można zidentyfikować w kształcie, stopniu sklerotyzacji oraz długości przewodu torebki genitalnej. Na podstawie cech genitaliów samic cech można wyróżnić grupy monofiletyczne potwierdzające dotychczasowy podział rodzaju na kłady: bore, polixenes i urda. Rodzaj *Neominois* Scudder, uznawany ostatnio za synonim oraz grupę wewnętrzną rodzaju *Oeneis*, z trzema gatunkami allopatrycznymi wykazuje jednak szereg synapomorfii, w szczególności szeroki, pofałdowany przewód torebki kopolacyjnej oraz

odbiegający od innych gatunków *Oeneis*. Wstępne wyniki wskazują, że bardzo wątpliwym wydaje się uznawanie go za grupę wewnętrzną rodzaju *Oeneis*, zaś cechy morfologiczne wskazują raczej na jego bliższe pokrewieństwo z rodzajem *Pseudochazara*. Rodzaj *Protoeneis* Gorbunov, również uznawany w najnowszych pracach za synonim rodzaju *Oeneis*, stanowiłby grupę siostrzaną dla pozostałych gatunków z rodzaju *Oeneis sensu lato*. Niejasna pozostaje pozycja środkowoazjatyckiego gatunku *O. buddha*. Ponadto, grupa bore o przeważająco nearktycznym zasięgu wykazuje szereg wyraźnych cech synapomorficznych w aparatach genitalnych obu płci wskazujących na jej odrębną pozycję filogenetyczną. Badania porównawcze cech aparatów genitalnych, samic oraz samców, stanowią ważną metodę komplementarną badań molekularnych i wskazują na trafność podejścia integratywnego w taksonomii.

„Małe jest piękne” – wśród grzybów i martwego drewna

GRZEGORZ K. WAGNER¹ & ŁUKASZ DAWIDOWICZ²

Department of Zoology, Maria Curie-Skłodowska University,
Akademicka 19, 20-033 Lublin, Poland
e-mail: ¹karol.wagner@wp.pl; ²mori666@o2.pl

Do owadów saproksylicznych zaliczane są gatunki, których cykl rozwojowy, przynajmniej na pewnym etapie, związany jest z obumierającym lub martwym drewnem, grzybami je zasiedlającymi albo z innymi organizmami prowadzącymi saproksyliczny tryb życia. Najczęściej spotykani są tu przedstawiciele należący do rzędu chrząszczy, choć świat owadów saproksylicznych jest bardzo bogaty i reprezentowany również przez wiele innych rzędów, takich jak muchówki, błonkówki czy też nawet motyle.

Krajowa lepidopterofauna saproksyliczna skupiona jest głównie w obrębie dwóch rodzin Microlepidoptera – molowcowatych (Tineidae) oraz płożkowatych (Oecophoridae).

Niniejsza prezentacja przedstawia wstępne wyniki dotychczasowych dwuletnich badań nad tymi motylami na obszarze Lubelszczyzny. Owady pozyskiwano przy użyciu dwóch metod: hodowli z zebranych w terenie grzybów lub fragmentów martwego drewna z wyraźnymi śladami żerowania larw oraz za pomocą odłowów do światła. Terenem badań były Parki Narodowe: Poleski i Roztoczański, oraz kilka innych wybranych obszarów, cechujących się dużym

udziałem martwego drewna w różnych fazach rozkładu. Prezentacja ukazuje ponad 20 gatunków motyli wraz ze zdjęciami imagines. Wiele z nich to gatunki dosyć rzadkie i lokalne zarówno w skali kraju, jak i Europy. W pracy poruszono wybrane aspekty z biologii, przedstawiono gatunki współtowarzyszące w obrębie zajmowanego substratu oraz zwrócono uwagę na aspekty ekologiczne, mogące mieć istotny wpływ na stopień zasiedlenia grzybów żywicielskich, czy w ogóle obecność poszczególnych gatunków motyli.

Badania motyli Parku Narodowego Gorongosa w Mozambiku

MAREK BĄKOWSKI

Zakład Zoologii Systematycznej UAM, Instytut Biologii Środowiska
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Umultowska 89, 60-995 Poznań, Polska.
bakowski@amu.edu.pl

Mozambik jest jednym z najbiedniejszych i trudno dostępnych krajów afrykańskich. Ta była portugalska kolonia po uzyskaniu w 1975 roku niepodległości wpadła w wir prawie 20 letniej wojny domowej. Sytuacja polityczna tego kraju jest nadal niestabilna, co niewątpliwie ma wpływ na prowadzenie tam badań, realizowanych od 2008 roku w ramach projektu odbudowy Parku Narodowego Gorongosa. Oczywiście największy nacisk tego projektu jest położony na odbudowę populacji większych kręgowców, która w prawie 90 % uległa zagładzie w czasie wojny. Założeniem badań bioróżnorodności są jednak również bezkręgowce, w tym motyle. W trakcie wykładu zostaną zaprezentowane obszary badań, metodyka oraz wstępne wyniki dwóch wypraw naukowych. Pierwsza miała miejsce na przełomie kwietnia i maja 2015 w rejonie wzniesienia Bunga w północno-zachodniej części PN Gorongosa. Tegoroczna wyprawa zorganizowana na przełomie marca i kwietnia była prowadzona na byłych terenach myśliwskich okręgu Coutada 12, proponowanych do włączenia do Parku. Na wyniki badań bioróżnorodności przede wszystkim miały wpływ wyjątkowo suche pory deszczowe w ostatnich latach.

Entomologiczne reminiscencje z Namibii

ROLAND DOBOSZ, ŁUKASZ PRZYBYŁOWICZ, ROMAN ZAMORSKI

Dział Przyrody Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu
Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt, Polska Akademia Nauk
Sławkowska 17, 31-016 Kraków
Śląskie Towarzystwo Entomologiczne

W dniu 17 stycznia 2012 rozpoczęły się badania entomologiczne Działu Przyrody Muzeum Górnośląskiego w Namibii. Od tego czasu zorganizowane zostały trzy ekspedycje badawcze w latach 2012, 2014, 2016. W sumie brało w nich udział pięciu zoologów: Roland Dobosz (Dział Przyrody Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, Grzegorz Kopij (University of Namibia), Dominik Chłond (Katedra Zoologii Uniwersytet Śląski), Łukasz Przybyłowicz (Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt Polskiej Akademii Nauk w Krakowie) oraz Roman Zamorski (Śląskie Towarzystwo Entomologiczne). Podczas badań zebrane zostało ponad 70 000 owadów oraz liczne eksponaty do celów ekspozycyjnych. W zebranych materiale dokumentacyjnym dominują następujące grupy owadów: Coleoptera, Hemiptera, Lepidoptera, Diptera Nematocera oraz Neuroptera. Badania prowadzone były różnymi metodami, które zostaną przedstawione podczas prezentacji. Zarówno położenie geograficzne kraju jak i jego klimat, ukształtowanie terenu i specyficzne zbiorowiska roślinne sprawiają, że jest to teren niezwykle interesujący pod względem entomologicznym. Zostanie to nieco dokładniej przedstawione na przykładzie neuroptera oraz wybranych grup Lepidoptera.

Lepidopterologiczne wspomnienia z wyprawy do Armenii

ROMAN WĄSALA

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Stacja Doświadczalna MARCELIN
Katedra Entomologii i Ochrony Środowiska
ul. Zgorzelecka 4, 60-198 Poznań

W dniach od 29 maja do 11 czerwca 2014 roku została zorganizowana wyprawa do Armenii. Głównie skupiono się na badaniach lepidopterologicznych w

provincjach: Ararat, Wajoc Dzor i Sjunik - położonych na południe od stolicy kraju – Erywania. Celem wyprawy było zebranie jak największej ilości materiału entomologicznego, szczególnie motyli z nadrodziny Noctuoidea oraz rodziny Sphingidae. W trakcie badań stosowano szeroki zakres metod pozyskiwania materiału, lecz najważniejsze był odłow imagines do światła.

W trakcie krótkich badań stwierdzono m.in. 19 gatunków zawisaków w tym nowy gatunek dla fauny Armenii: *Akbesia davidii* OBERTHÜR 1884. Materiał dotyczący nadrodziny sówek jest nadal przedmiotem analizy. Wśród zebranego materiału na szczególną uwagę zasługują przedstawione poniżej gatunki motyli rzadko lub sporadycznie wykazywane z terenu Polski, na terenie Armenii spotykane częściej: *Dysgonia algira*, *Prodotis stolidi*, *Dicycla oo*, *Catephia alchemista*, *Aedia funesta*, *Heliothis peltigera*, *Periphanes delphinii*, *Spodoptera ambigua*, *Ochropleura flammatra* oraz *Rhyacia lucipeta*.

"lepidoptera.eu - nowe oblicze dobrze znanego projektu."

KRZYSZTOF JONKO

e-mail: Krzysztof.jonko@iflow.pl

Modraszek orion *Scolitantides orion* (Pallas, 1771) - znane i nieznanne fakty z życia małego motyla

ŁUKASZ DAWIDOWICZ

Department of Zoology, Maria Curie-Skłodowska University,
Akademicka 19, 20-033 Lublin, Poland
e-mail: mori666@o2.pl

Modraszek orion – *Scolitantides orion* (Pallas, 1771) jest jednym z najmniejszych przedstawicieli pośród europejskiej fauny motyli dziennych, a rozpiętość skrzydeł postaci dorosłych dochodzi zaledwie do 28 mm. Jego gąsienice są na tyle małe, że jako jedne z nielicznych w faunie Rhopalocera są czasem zaliczane do larw minujących. Modraszek ten jest gatunkiem ciepłolubnym, toteż jego zwarty obszar

występowania obejmuje głównie Europę Południową oraz południową część Europy Środkowej. Pomimo faktu, że jego zasięg jest dość szeroki, wszędzie na naszym kontynencie uważany jest za gatunek lokalny i rzadki. Na dodatek w ostatnich latach zauważa się dość wyraźną tendencję spadkową zarówno w ilości stanowisk jak i jego liczebności w wielu krajach Europejskich. Stąd też motyl ten w niejednym kraju podlega ochronie gatunkowej, jak również figuruje na wielu czerwonych księgach i listach (m.in.: Red Data Book of European Butterflies – narażony na wyginięcie, VU; Polska Czerwona Księga Zwierząt – zagrożony wyginięciem, EN). W warunkach naszego kraju modraszek orion jest jednym z najbardziej zagrożonych wyginięciem gatunków motyli, a jego obecny obszar występowania w Polsce praktycznie ogranicza się wyłącznie do Małopolskiego Przełomu Wisły.

Prezentacja ukazuje wszystkie stadia rozwojowe motyla, począwszy od jaja, poprzez poszczególne fazy larwalne i poczwarkę, a kończąc na postaci dorosłej, omawiając przy tym ich przystosowania do środowiska, sposoby unikania potencjalnych drapieżników, pasożytów czy też innych niekorzystnych czynników środowiskowych, radząc sobie przy tym „samemu” lub przy pomocy mrówek współpracując z nimi i oferując w zamian „słodką nagrodę” lub po prostu „mamiąc” je zapachami.

Lepidopterofauna motyli dziennych gminy Trzebinia

FELIX FELGER

W tym roku mija 30 lat nad badaniami motyli dziennych gminy Trzebinia, powiat chrzanowski w województwie małopolskim. Na obszarze dwóch kwadratów UTM udało się stwierdzić imponująca liczba 100 gatunków *Rhopalocera*. Niektóre z nich to pojedyncze stwierdzenia, ale wiele gatunków w tym rzadkich i chronionych występuje tu na stałe. Pozwala na to duża różnorodność środowisk na niewielkim obszarze. Niestety oddziaływanie człowieka na wiele z nich powoduje zanikanie niektórych gatunków motyli dziennych. W badaniach brały udział 4 osoby mieszkające w gminie.

Badania fauny motyli dziennych wyspy Biševo

**WITOLD MOREK¹, ALICJA WITWICKA², PIOTR GĄSIÓREK¹,
DANUTA FRYDRYSZAK², ŁUKASZ SKOCZYŁAS²**

¹Zakład Entomologii, Instytut Zoologii, Uniwersytet Jagielloński, Gronostajowa 9, 30-387 Kraków, wmorek@op.pl

²Zakład Biologii Rozwoju i Morfologii Bezkręgowców, Instytut Zoologii, Uniwersytet Jagielloński, Gronostajowa 9, 30-387 Kraków,

²Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Mickiewicza 33, 31-120 Kraków,

²Collegium Medicum, Uniwersytet Jagielloński, Kraków.

Badania dotyczące fauny owadów niewielkich wysp morza Adriatyckiego prowadzone są od wielu lat. Pomimo tego wiele z nich nie doczekało się jak dotąd swojego opracowania fauny występujących na nich motyli. Z pewnością wynika to z dużej liczby takich wysp i ich zróżnicowania. W lipcu 2015 roku zorganizowano wyjazd na oddaloną o około 65 km od kontynentu wyspę Biševo (Chorwacja) w celu opracowania listy faunistycznej występujących na niej motyli dziennych. Obserwacje prowadzone były z wyróżnieniem środowisk znajdujących się na wyspie, takich jak np. naturalna makia czy tereny antropogeniczne. Pozwoliło to na wykazanie różnic w liczbie występujących gatunków pomiędzy zbadanymi stanowiskami. W trakcie badań udało się zaobserwować około 30 gatunków motyli należących do pięciu rodzin. Poza uzyskaniem wiedzy czysto faunistycznej, celem projektu było również porównanie zgrupowań motyli wyspy Biševo z najbliższą dużą wyspą – Visem, a w dalszej kolejności z kontynentem. Dzięki temu można zidentyfikować gatunki które wstępują we wszystkich tych rejonach, jak i te cechujące się słabszymi możliwościami dyspersji.

Wrażenia z wypraw entomologicznych do Tajlandii

GRZEGORZ BANASIAK

e-mail: bangr@ld.onet.pl

W czasie wystąpienia, w formie slajdowiska okraszonego opowiadaniem, zostaną zaprezentowane dwie wyprawy entomologiczne do Sakaerat Environmental

Research Station w Tajlandii, będącej rezerwatem biosfery UNESCO. Wyprawy miały miejsce na przełomie października i listopada 2015 r. oraz w maju 2015 r. Dzięki różnym porom doświadczono skrajnie różnych warunków przyrodniczych. Autor opowie o przygotowaniach do takich wypraw, problemach z połowami, przechowywaniem dużych i małych okazów motyli w warunkach tropikalnych oraz ich późniejszym preparowaniem. Na koniec poznamy nieco tajskich zwyczajów, kuchni oraz ciekawostek związanych z pobytem w Tajlandii.

Ciekawsze Lepidoptera odłowione w środowisku miejskim do świetlówki UV

ADAM LARYSZ

Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Dział Przyrody
Pl. Jana III Sobieskiego 2, 41-902 Bytom
e-mail: a.larysz@muzeum.bytom.pl

Fauna motyli na terenach miejskich była w przeszłości wielokrotnie przedmiotem badań, tak jest i w dniu dzisiejszym. Opracowania dotyczące Lepidoptera w miastach, najczęściej obejmują motyle dzienne (np. Winiarska 2003, Palik et al. 2005, Markowski et al. 2004, Sekuła 2004, Pawlikiewicz 2006, Żurawlew 2012, Sobczyk & Pabis 2013.), czasem wszystkie rodziny (Razowski & Palik 1969) lub tylko motyle nocne, łapano do światła (Adamczewski 1951).

Od roku 2009 autor łowi motyle na swoim balkonie, miejscu swojego zamieszkania, na przedmieściach Mysłowic na Górnym Śląsku. Motyle są wabione za pomocą świetlówki UV o mocy 8W. Do roku 2015, udało się w ten sposób przywabić do światła ok. 320 gatunków motyli. Większość to gatunki pospolicie występujące w różnych środowiskach, także zurbanizowanych i synantropijnych. 31 gatunków zostało opublikowanych jako nowe (17) lub rzadkie na terenie Górnego Śląska (Larysz 2012, 2014, 2015), takie jak np. *Bucculatrix humiliella* Herrich-Schäffer, 1855, *Prays fraxinella* (Bjerkander, 1784), *Cedestis subfasciella* (Stephens, 1834), *Blastodacna atra* (Haworth, 1828), *Elachista bisulcella* (Duponchel, 1843), *Depressaria sordidatela* Tengström, 1848, *Blastobasis phycidella* (Zeller, 1839), *Coleotechnites piceaella* (Kearfott, 1903), *Psoricoptera gibbosella* (Zeller, 1839), *Chionodes electella* (Zeller, 1839), *Chionodes lugubrella* (Fabricius, 1794), *Anarsia lineatella* Zeller, 1839, *Syncopacma cinctella* (Clerck, 1759), *Epermenia iniquellus* (Wocke, 1867), *Cryptoblabes bistriga* (Haworth, 1811), *Glyptoteles leucacrinella* Zeller, 1848, *Noctua interjecta* Hübner, 1803 czy

Noctua interposita (Hübner, 1790). W sierpniu 2015 r. złowiono do świetlówki UV jeden okaz *Blastobasis glandulella* (Riley, 1871), który jest gatunkiem ekspansywnym, zawleczonym z Ameryki Płn. Po raz pierwszy został stwierdzony w Polsce w 2012 r. (Sobczak et al. 2015. Parki nar. Rez. Przyr. 34(3): 3-17), teraz znany już z 6 województw (Checklist 2015).

Motyle nocne w środowisku miejskim; czego można się dowiedzieć stosując samolówki świetlne

JAROSŁAW BUSZKO

Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Katedra Ekologii i Biogeografii
ul. Lwowska 1, 87-100 Toruń
e-mail: buszko@biol.uni.torun.pl

W okresie od 23 VII 2014 do 18 V 2016 prowadzone były odłowy motyli nocnych przy użyciu samolówki świetlnej. Samolówka umieszczona była na balkonie na 6. piętrze bloku w dzielnicy mieszkaniowej Torunia (Rubinkowo). W wymienionym okresie dokonano 154 odłowów obejmujący cały sezon aktywności motyli (od marca do listopada). Notowano zarówno liczbę gatunków jak i liczebność każdego z nich, a także warunki pogodowe. W wymienionym okresie złowiono przeszło 5000 osobników należących do 445 gatunków motyli przylatujących do światła. Na liczebność prób wpływał zarówno okres fenologiczny jak i sytuacja atmosferyczna. Wstępne wyniki wskazują na niską frekwencję Geometridae, które unikają lotu na większych wysokościach, a dużą liczbę gatunków drobnych, które są unoszone przez wiatr. Znaczny jest także udział gatunków migrujących. Widoczny jest także wyraźny udział gatunków synantropijnych związanych z środowiskiem miejskim.

***Xylomoia strix* Mikkola 1980 (Lepidoptera: Noctuidae) w Polsce z uwagami o biologii i ekologii gatunku**

JANUSZ NOWACKI¹, KRZYSZTOF PAŁKA²

¹Katedra Entomologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań

²Zakład Anatomii Porównawczej i Antropologii, Instytut Biologii i Biochemii UMCS
ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin

Z Europy wykazano dotychczas 4 gatunki z rodzaju *Xylomoia* Stgr., wszystkie w okresie minionych 35 lat: *X. strix* w 1980 r., *X. graminea* (Graeser) w 1989 r., a *X. retinax* Mikkola i *X. stangelmaieri* Mikkola w 1998 r.. *X. strix* został dotychczas wykazany z: Estonii, Finlandii, Łotwy, Polski, Rosji i Ukrainy. W Polsce omawiany gatunek stwierdzony był po raz pierwszy 20 lat temu z Zawadówki koło Chełma. W ostatnich latach ustalono roślinę pokarmową dla gąsienicy *X. strix*, którą jest *Equisetum hyemale* L. Pozwoliło to na podjęcie szerszych badań nad rozszedleniem, biologią i ekologią *X. strix* w Polsce.

W wyniku przeprowadzonych w 2013 i 2014 roku badań terenowych nad rozszedleniem *X. strix* wykazano występowanie badanego gatunku na 6 stanowiskach, na zwartym obszarze wschodniej Polski od: południowo-wschodniej części Polesia Zachodniego przez Polesie Wołyńskie, wschodnią część Wyżyny Lubelskiej, Wyżynę Wołyńską po Roztocze Środkowe i Wschodnie. Ustalono, że stanowiska występowania *X. strix* zawsze stanowiły płaty skrzypu zimowego (*E. hyemale*) występujące w ekosystemach leśnych, którymi są łągi i grądy niskie, często w pobliżu dróg i linii kolejowych. Wszystkie ekosystemy leśne, w których wykazano obecność *X. strix* występowały na łagodnych zboczach dolin lub bezpośrednio w dolinach rzek bądź niewielkich cieków wodnych.

W wyniku obserwacji przeprowadzonych w warunkach naturalnych oraz w hodowli w izolatorach opracowano także cykl rozwojowy *X. strix* w Polsce.

Podkreślić należy, że mimo wielokrotnych kontroli, w trakcie prowadzonych badań, nie potwierdzono występowania *X. strix* na stanowisku „rezerwat Sobowice” w Zawadówce koło Chełma, na którym gatunek ten wykazany został po raz pierwszy w Polsce. Nie można wykluczyć, że przyczyną ekstynkcji populacji *X. strix* na tym stanowisku było pozyskiwanie osobników tego gatunku przez kolekcjonerów i handlarzy motyli. W okresie minionych 20 lat na obszarze tego stanowiska wielokrotnie prowadzone były odłowy motyli na światło w okresie aktywności *X. strix*. Ponadto w trakcie prowadzonych badań obserwowano liczne ślady wycięcia pojedynczych roślin skrzypu zimowego. Może to wskazywać na pozyskiwanie stadiów larwalnych przez kolekcjonerów, zwłaszcza, że na pozostałych, nowo odkrytych stanowiskach opisane ślady jak

dotąd nie były obserwowane. Jest to niezmiernie istotne zagrożeniem dla lokalnych, występujących na niewielkim obszarze, populacji *X. strix*. O randze tego zagrożenia na łatwo dostępnych stanowiskach świadczy ekstynkcja *X. strix* na stanowisku rezerwat Sobowice.

Rozwój *Cameraria ohridella* (Lepidoptera: Gracillariidae) na dwóch gatunkach kasztanowców: *Aesculus hippocastanum* i *A. glabra*.

URSZULA WALCZAK¹, EDWARD BARANIAK¹ & PIOTR ZDUNIAK²

¹Zakład Zoologii Systematycznej, Wydział Biologii, Uniwersytet im. A. Mickiewicza
ul. Umultowska 89, 61-614 Poznań

e-mail: urszulaw@amu.edu.pl, baraniak@amu.edu.pl

²Zakład Biologii i Ekologii Ptaków, Wydział Biologii, Uniwersytet im. A. Mickiewicza
ul. Umultowska 89, 61-614 Poznań, e-mail: kudlaty@amu.edu.pl

Badania dotyczące rozwoju inwazyjnego motyla minującego, *Cameraria ohridella* Deschka & Dimic, 1986, prowadziliśmy latach 2003, 2008 i 2015 w Arboretum Kórnickim na dwóch gatunkach kasztanowców: europejskim kasztanowcu białym *Aesculus hippocastanum* L. i północnoamerykańskim k. gładkim *A. glabra* Willd.. *C. ohridella* przechodzi pełen rozwój (do stadium imago) na obu roślinach żywicielskich, jednak zagęszczenie min i przeżywalność były wyższe na kasztanowcu białym niż na k. gładkim. Masa poczwerek oraz potencjalna płodność samic były zależne od gatunku rośliny żywicielskiej, na której żerowały larwy. Poczwarki samic pierwszego pokolenia, zebrane z k. białego, były cięższe niż poczwarki z k. gładkiego, a wyhodowane z nich imagines miały więcej oocytów w jajnikach. Ponadto, na obu roślinach żywicielskich, stwierdziliśmy pozytywną korelację między masą poczwerek a potencjalną płodnością samic *C. ohridella*.

Co wiemy o życiu gąsienic motyli z rodzaju *Catoptria* Hbn. (Lepidoptera, Crambidae)

JAROSŁAW BUSZKO

Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Katedra Ekologii i Biogeografii
ul. Lwowska 1, 87-100 Toruń
e-mail: buszko@biol.uni.torun.pl

W Polsce stwierdzono 17 gatunków wachlarzyków z rodzaj *Catoptria* Hbn. Obecnie występuje 13 gatunków, a 4 były znalezione w okresie przedwojennym. Mimo sporych rozmiarów sposób życia gąsienic jest bardzo słabo poznany. Dotychczasowe dane wskazują na odżywanie się gąsienic mszakami lub trawami. W naturze najczęściej znajdowane są gąsienice *C. falsella*, które żyją w gęstych darniach mchów. Kilka innych gatunków było hodowanych na mszakach. Znajdowane były także gąsienice przebywające w mchu, a odżywiające się przyziemnymi częściami traw. Hodowla od stadium jaja jest trudna i wiąże się z ogromną redukcją liczebności gąsienic w okresie zimowania. Powodzeniem zakończyła się hodowla tylko *C. radiella* i *C. permicus*.

Tajemnicze zwójkowate – czyli czego jeszcze nie wiemy o polskich Tortricidae

WOJCIECH KUBASIK

Zakład Entomologii
Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy
Ul. W. Węgorza 20, 60-318 Poznań
W.Kubasik@iornib.poznan.pl

Rodzina zwójkowatych (Tortricidae) należy do najlepiej poznanych rodzin Microlepidoptera w Polsce. Po ostatnich zmianach w systematyce sówkowatych (Noctuidae) uzyskała również statut najliczniejszej w gatunki rodziny motyli w naszym kraju. Mimo stosunkowo dobrego zbadania, ciągle wiele pytań na temat rozszedlenia i biologii licznych gatunków pozostaje bez odpowiedzi. Dzięki nowym technikom badawczym jesteśmy w stanie rozdzielać gatunki bliźniacze, niestety często trudno jest określić, które historyczne dane dotyczące biologii, odnoszą się

do którego z „bliźniąt” (np. *Lobesia reliquana* (Hübner, 1825)/*L. virulenta* Bae & Komai, 1991). Prawie co roku notowane są również w naszym kraju gatunki wcześniej niewykazywane. Jednocześnie nie udaje się potwierdzić występowania w Polsce wielu gatunków notowanych ostatni raz kilkadziesiąt lat temu (np. *Eucosma messingiana* (Fischer v. Roeslerstamm, 1837)).

W referacie zostaną zaprezentowane przykładowe gatunki zwójkowatych, które choć często występują pospolicie, to ich biologia poznana jest bardzo słabo (np. *Agapeta hamana* (Linnaeus, 1758)). Zestawione zostaną także gatunki, których stadia preimaginalne są nieopisane, nie znane są rośliny pokarmowe lub praktycznie nic nie wiemy o ich biologii (np. *Prochlidonia amiantana* (Hübner, 1799)).

Analiza morfometryczna polskiej populacji niepylaka mnemozyny (*Parnassius mnemosyne*) na przykładzie populacji zasiedlającej dolinę Biebrzy.

KRZYSZTOF FRĄCKIEL

Biebrzański Park Narodowy, Osowiec-Twierdza 8,19-110 Goniądz
e-mail: Krzysztof.Frackiel@biebrza.org.pl

Niepylak mnemozyna jest jednym z dwóch występujących w Polsce gatunków motyli z rodzaju *Parnassius*. Reprezentuje on Europejsko-Altajsko-Turyński element zoogeograficzny (Kostrowicki A.S. 1969). W Europie gatunek ten występuje w Skandynawii, krajach nadbałtyckich, Pirenejach, Alpach i na Bałkanach. Poprzez Europę Środkową dociera on dalej na wschód do Iranu. W Polsce stanowiska niepylaka mnemozyny skupiają się na dwóch obszarach:

1. w Karpatach i sąsiadujących pogórzach oraz Sudetach,
2. w północno-wschodniej części niżu.

Celem badań było porównanie parametrów morfometrycznych populacji niżowej z populacją zasiedlającą południe kraju. Prace badawcze realizowane były w latach 2012-2015. W tym czasie zebrano materiał do analizy w postaci zdjęć motyli. Zarówno okazy biebrzańskie jak i muzealne (z południa kraju) fotografowane były tą samą metodą tzn. na specjalnym rozpinadle z papierem milimetrycznym. Motyle biebrzańskie po sfotografowaniu były numerowane i wypuszczane na wolność. Wykonane zdjęcia kalibrowano na komputerze w programie Corel, a następnie obrysowywano analizowane elementy. Pomiary

wykonywano w programie *digiSape*. Analizowano wielkość skrzydeł, kolistość plam skrzydła przedniego, oraz zaczernienie skrzydeł tylnych.

Populacja biebzańska niepylaka *mnemozyny* funkcjonuje w dwóch układach ekologicznych. W dolinie Biebrzy gatunek ten zasiedla śródbagiennie mineralne grądziki, oraz wyniesienia mineralne (polany) śródbagiennych lasów. Dynamika rozwoju populacji w tych układach jest różna. Liczebność populacji na stanowiskach zasiedlających śródbagiennie grądziki jest duża, i obserwowane jest zjawisko dyspersji tego gatunku na sąsiadujące mineralne wyniesienia. Liczebność *mnemozyny* na stanowiskach śródleśnych polan spada, lub utrzymuje się na niezmiennym poziomie. Motyle zasiedlające tereny otwarte są o ok. 3,12 % większe niż na stanowiskach typowo leśnych. Brak jest statystycznie istotnych różnic w rysunku i zaczernieniu skrzydeł.

Motyle z populacji południowej niepylaka *mnemozyny* na parametrze powierzchni skrzydeł są średnio o 11,46 % mniejsze niż motyle z populacji biebzańskiej. Wykazują też one statystycznie istotne różnice w zaczernieniu skrzydeł tylnych w stosunku do populacji biebzańskiej. Motyle z populacji północnej są średnio o 1,55% ciemniejsze. Analiza kolistości plam na skrzydłach przednich wskazuje, iż populacje południowe są bardziej stabilne na tym parametrze. 32% motyli z populacji biebzańskiej charakteryzuje kolistość mniejsza, niż 0,5 czyli plama ta ma kształt wydłużony.

Motyle mniejsze centrum Wrocławia.

XAVIER DOBRZAŃSKI

e-mail: tawulec@o2.pl

Centra dużych miast charakteryzują się wysokim procentem urbanizacji i antropogenezacji siedlisk. Skrawki porośnięte ruderalną florą sprzyjają rozwojowi wielu gatunków synantropijnych motyli, spośród których duży odsetek stanowią *Microlepidoptera*. W wyniku obserwacji prowadzonych w centrum i śródmieściu Wrocławia od 2009 roku udało się wykazać obecność stosunkowo bogatej entomofauny, w tym gatunków ściśle związanych z siedzibami ludzkimi (przede wszystkim należących do rodziny *Tineidae*). W trakcie badań odnotowano obecność 2 nowych dla Polski gatunków: *Scythris sinensis* i *Tinea translucens*. Zaobserwowano również przykłady zawleczenia *Tebenna micalis* i *Helicoverpa armigera* do miasta wraz z importowanymi warzywami (*Cynara* sp, *Lactuca* sp.). Z

uwagi na trudność w prowadzeniu odłowów świetlnych, metodyka badań w dużej mierze opierała się na zbiorze i hodowli larw.

POSTERY

Wykorzystanie żółtych misek z przynętą pokarmową w odłowieniu przeziernika jabłoniowca *Synanthedon myopaeformis* (Sesiidae)

MAREK BĄKOWSKI, ALEKSANDRA MIELNIK

Zakład Zoologii Systematycznej UAM, Instytut Biologii Środowiska
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Umultowska 89, 60-995 Poznań, Polska
bakowski@amu.edu.pl; aleksandra.mielnik@interia.pl

Przeziernik jabłoniowiec (*Synanthedon myopaeformis*) jest istotnym szkodnikiem sadów jabłoniowych, gdyż poprzez żerowanie gąsienic obniża kondycję zainfekowanych drzew jabłoni. Spośród Sesiidae jest to gatunek o największym znaczeniu gospodarczym. Gąsienice tego motyla żerują pod korą drzew jabłoni, dlatego jego zwalczanie chemiczne jest utrudnione. Z drugiej strony stosowane powszechnie pułapki feromonowe przywabiają tylko samce *S. myopaeformis*. Motyl ten swoim zachowaniem upodabnia się do błonkówek. Może być to klucz do skutecznego monitoringu tego przeziernika.

Założeniem obecnych badań było porównanie skuteczności odłowu przeziernika w pułapki Moerickego (inaczej zwanych żółte miski), wypełnionych sokiem jabłkowym, stanowiącym przynętę pokarmową oraz kontrolnych tylko z wodą. Badania prowadzone w sadach jabłoniowych w okolicach Poznania (Pamiętkowo i Rabowice) w 2015 roku, wskazały na zdecydowanie większą skuteczność odłowu w przypadku misek z sokiem jabłkowym. Proporcje odłowu w żółte miski z sokiem lub bez, wynoszą odpowiednio dla Pamiętkowa 1253/181 a Rabowic 414/12.

Stosowanie żółtych misek w połączeniu z przynętą pokarmową w postaci soku jabłkowego okazało się być skuteczną metodą ograniczenia pojawu tego motyla, szczególnie poprzez liczny odłów samic tego owada.

Rodzaj *Orophila* Staudinger - 120 lat przetasowań taksonomicznych

ANNA ZUBEK, JADWIGA LORENC-BRUDECKA

Muzeum Zoologiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Gronostajowa 5, 30-387 Kraków

Przedmiotem badań są neotropikalne motyle z rodzaju *Orophila* Staudinger 1886, należącego do rodziny rusałkowatych, podrodziny Biblidinae i plemienia Callicorini. Rodzaj *Orophila* jest niewątpliwie jednym z najbardziej kontrowersyjnych taksonów w całej swojej podrodzinie, pomimo tego, że do czasu niniejszej rewizji zaliczano do niego zaledwie dwa gatunki. Przedstawiciele rodzaju *Orophila* występują stosunkowo pospolicie w Andach od Boliwii, przez Peru, Ekwador i Kolumbię, aż po najbardziej wysuniętą na północ odnogę Andów - Kordylierę Meridy w Wenezueli. Od ponad 120 lat opisywane są nowe gatunki i podgatunki, mimo że do tej pory nie ustalono czy rodzaj *Orophila* faktycznie jest odrębnym taksonem, czy jego przedstawiciele powinni zostać raczej zaliczeni do innego rodzaju. Od momentu opisanego pierwszych gatunków zaliczanych obecnie do rodzaju *Orophila*, były one zaliczane do czterech różnych rodzajów: *Cybdelis* Boisduval, *Myscelia* Doubleday, *Callicore* Hübner oraz *Perisama* Doubleday.

W wyniku przeprowadzonych analiz morfologicznych i biogeograficznych zidentyfikowano cztery gatunki należące do rodzaju *Orophila*: *O. campaspe* (Hewitson, 1869) stat. reinst., *O. cardases* (Hewitson, 1869), *O. cecidas* (Hewitson, 1869) stat. reinst. oraz *O. diotima* (Hewitson, 1852). Ponadto wykazano dwa przypadki nazw synonimicznych: *O. diotima footei* (Lamas, 2003) syn. nov. i *O. cardases zurita* (Fruhstorfer, 1916) syn. nov. Zilustrowano aparaty kopulacyjne samców wszystkich gatunków, a także po raz pierwszy opisano i zilustrowano aparaty kopulacyjne samic *O. c. cardases*, *O. cecidas* oraz *O. diotima*. Wyodrębniono również cechy morfologiczne użyteczne w identyfikacji taksonów w badanym rodzaju.

Rola cech płciowych w rozwiązywaniu problemów taksonomicznych w obrębie afrotropikalnego rodzaju *Bicyclus*

MARTA PYTLAKOWSKA

Muzeum Zoologiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Gronostajowa 5, 30-387 Kraków

Rodzaj *Bicyclus* Kirby jest najbardziej różnorodnym pod względem liczby gatunków przedstawicielem afrotropikalnych oczennic (Nymphalidae, Satyrinae). Liczy około 85 gatunków występujących najczęściej w lasach deszczowych na obszarze kontynentalnej Afryki subsaharyjskiej. Gatunki z tego rodzaju są często trudne do oznaczenia wyłącznie na podstawie cech ubarwienia skrzydeł, ze względu na dużą zmienność sezonową, oraz z uwagi na dość prosty i często powtarzający się rysunek skrzydeł. Rodzaj *Bicyclus* jest częstym przedmiotem badań ewolucyjno-genetycznych ze względu polifenizm wyrażający się w ekspresji plamek ocznych. W opublikowanych dotychczas opracowaniach taksonomicznych dużo uwagi poświęcano budowie aparatów kopulacyjnych samców, które mają dość prostą morfologię i często wykazują duże podobieństwo pomiędzy pokrewnymi gatunkami, a także w ostatnim okresie cechom molekularnym, które jednak nie zawsze rozwiązywały jednoznacznie pozycję taksonów allopatrycznych. Dość często wykorzystuje się w identyfikacji gatunków kryptycznych dodatkowo zewnętrzne cechy genitalne samców - androkonie. Androkonie są w obrębie rodzaju *Bicyclus* wyjątkowo zróżnicowane i mogą tworzyć skupienia w różnych częściach zarówno przednich i tylnych skrzydeł w postaci skupisk wyspecjalizowanych łusek pokrywowych oraz pęków łusek włoskowatych. W dotychczasowych pracach taksonomicznych, nawet najnowszych, nie badano natomiast aparatów genitalnych samic, co miałoby sugerować, że nie posiadają one istotnych diagnostycznych cech taksonomicznych ani cech informatywnych, które mogłyby być wykorzystane w opracowaniach filogenetycznych. Wstępne badania prowadzone na zbiorze naukowym zdeponowanym w Muzeum Zoologicznym UJ, w tym zebrany w ramach międzynarodowego projektu badawczego na Górze Kamerun, wykazały, że aparaty genitalne samic z rodzaju *Bicyclus* cechują się złożoną strukturą i zawierają bez wątpienia szereg cech informatywnych, czego przykładem jest m. in. występująca u jednego z gatunków parzysta płytka na przekształconym sternicie pregenitalnym. W wyniku przeprowadzonych badań porównawczych wykazano ponadto prawdopodobnie nowy gatunek dla nauki z masywu górskiego Obudu na pograniczu nigeryjsko-kameruńskim.

Wstępne wyniki badań aparatów genitalnych powszelatków z rodzaju *Celaenorrhinus* – elementy taksonomii integratywnej i filogeografii

ANNA PRYZYSTALKOWSKA

Muzeum Zoologiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Gronostajowa 5, 30-387 Kraków

Rodzaj *Celaenorrhinus* Hübner, 1819 jest jedynym przedstawicielem powszelatkowatych (Hesperiidae) i jednym z bardzo niewielu rodzajów motyli dziennych o zasięgu tropikalnym transatlantyckim. Liczy on około 80 gatunków zasiedlających wilgotne lasy równikowe nizinne i górskie w krainach afrotropikalnej, neotropikalnej i orientalnej. W Ameryce Południowej występuje około 20 gatunków jednak centrum różnorodności jest Afryka Środkowa. Rodzaj ten nie był przedmiotem nowoczesnych rewizji taksonomicznych i jego systematyka opiera się w dużej mierze na historycznych pracach Evansa z 1952 r. Autor ten w monografii światowych Hesperiidae zakwalifikował gatunki paleotropikalne i neotropikalne do jednego rodzaju na podstawie cech morfologii zewnętrznej, głównie budowy czułek oraz aparatów genitalnych samców, które przedstawił w swojej pracy w sposób bardzo schematyczny. Nowsze badania filogeograficzne z wykorzystaniem danych z zakresu taksonomii integratywnej wykazują, że pozostałe taksony uważane dotąd za reprezentujące rodzaje lub spokrewnione grupy rodzajów o rozmieszczeniu transatlantyckim należą w rzeczywistości do odrębnych jednostek na poziomie rodzaju, często o dość luźnych i wywodzących się jeszcze z odległych er geologicznych pokrewieństwach, np. plemię *Dirini*, zaś obecność niektórych przedstawicieli fauny afrotropikalnej wynikająca ze stosunkowo niedawnych zjawisk dyspersji długodystansowej jest zjawiskiem rzadkim, np. rodzaj *Actinote*. Wstępne badania aparatów genitalnych samców z rodzaju *Celaenorrhinus* ze zbiorów Muzeum Zoologicznego UJ z Ameryki Południowej i Afryki Centralnej wykazują duże różnice w ich budowie wśród gatunków neotropikalnych, oraz wskazują na wyraźne synapomorfie w obrębie rodzaju w krainie afrotropikalnej. Poddaje to w wątpliwość monofiletyczność rodzaju *Celaenorrhinus* na obszarze Neotropiku. Aparaty genitalne samic tego rodzaju nie były dotąd badane a wstępne wyniki wskazują na szereg potencjalnie informatywnych cech z punktu widzenia opracowania filogenezy grupy, w szczególności obecności wyspecjalizowanych płytek ante i postwaginalnych. Dalsze badania filogenezy rodzaju będą obejmowały dane molekularne dla wybranych 20 przedstawicieli afro i neotropikalnych rodzajów

Wstępne badania różnorodności budowy aparatów genitalnych samców i samic rodzaju *Dynamine* poddają w wątpliwość jego monofiletyczność (Nymphalidae, Bibilidini)

KLAUDIA FLORCZYK

Muzeum Zoologiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Gronostajowa 5, 30-387 Kraków

Neotropikalny rodzaj *Dynamine* Hübner, 1819, tworzący monotypowe podplemię Eubagini w obrębie podrodziny Bibilidinae rodziny Nymphalidae nie był dotąd przedmiotem rewizji taksonomicznych i badań filogenetycznych. Stadia dorosłe *Dynamine* posiadają charakterystyczne cechy ubarwienia i rysunku skrzydeł, toteż kwestia monofiletyczności rodzaju nie stanowiła jak dotąd przedmiotu dyskusji. W ostatnich dwóch dziesięcioleciach opublikowano niewiele prac poświęconych temu rodzajowi i ograniczały się one do opisu morfologii imago *D. postverta* i stadiów larwalnych dwóch gatunków oraz opisu nowych dla nauki taksonów, jednak bez odniesienia lub tylko bardzo schematycznego przedstawienia budowy aparatów genitalnych samców lub samic. Wstępne badania porównawcze wykonane na podstawie materiału naukowego zdeponowanego w Muzeum Zoologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego wykazały, że w obrębie rodzaju istnieje wyjątkowo duża różnorodność planu budowy aparatów kopulacyjnych obu płci, obejmująca praktycznie wszystkie skleryty. U samców, różnorodność ta przejawia się w budowie uncusa, walw, które u niektórych gatunków wykazują nietypowe przekształcenia, a także saccusa i aedeagusa, charakteryzujących się bardzo dużą długością sięgającą u niektórych gatunków połowy odwłoka, a wreszcie hypandrium, przekształconego ósmego sternitu, synapomorfii podrodziny Bibilidinae, o kształcie począwszy od prostych płytek po bardzo złożone struktury z kieszeniami, wyspecjalizowanymi łuskami i haczykami. Równie duże zróżnicowanie zaobserwowano u samic, których aparaty genitalne nie były dotąd badane za wyjątkiem *D. postverta*. Obejmują one zarówno płytki ante i postwaginalne, przewody torebki i samą torebkę a także, co jest nietypowe dla podrodziny, kształt warg oraz niekiedy silnie przekształcone przednie apofizy. U niektórych gatunków, takich jak *D. postverta* i *D. gisella* aparaty genitalne obu płci wykazują duże podobieństwo do przedstawicieli podplemienia Callicorini. Dostępne dane sugerują zatem, że rodzaj *Dynamine* jest prawdopodobnie grupą parafyletyczną. Zweryfikowanie tej hipotezy będzie wymagało całościowego opracowania kladystycznego rodzaju z wykorzystaniem danych morfologicznych oraz molekularnych z uwzględnieniem wybranych przedstawicieli innych podplemion podrodziny Bibilidinae.

LISTA UCZESTNIKÓW XXXVIII SYMPOZJUM SEKCJI LEPIDOPTEROLOGICZNEJ POLSKIEGO TOWARZYSTWA ENTOMOLOGICZNEGO

1. **Grzegorz Banasiak**, e-mail: bangr@ld.onet.pl
2. **Marek Bąkowski**, e-mail: bakowski@amu.edu.pl
3. **Grzegorz Bistula-Prószyński**, e-mail: grzegorz.bp@up.pl
4. **Damian Bruder**, e-mail: bruderdam@gmail.com
5. **Jarosław Buszko**, e-mail: buszko@biol.uni.torun.pl
6. **Paweł Czudec**, e-mail: cumel@op.pl
7. **Łukasz Dawidowicz**, e-mail: mori666@o2.pl
8. **Roland Dobosz**, e-mail: dobosz@muzeum.bytom.pl
9. **Xawier Dobrzański**, e-mail: tawulec@o2.pl
10. **Paweł Domagała**, e-mail: ornithoptera@poczta.onet.pl
11. **Daniel Fajfer**, e-mail: szopenowski.7@gmail.com
12. **Klaudia Florczyk**, e-mail: klaudia.j.florczyk@gmail.com
13. **Krzysztof Frąckiel**, e-mail: Krzysztof.Frackiel@biebrza.org.pl
14. **Jakub Grzelak**, e-mail: jgrzelak@onet.pl
15. **Liberski Jakub**, e-mail: jakub-liberski@gazeta.pl
16. **Krzysztof Jonko**, e-mail: krzysztof.jonko@iflow.pl
17. **K. Wagner Grzegorz**, e-mail: karol.wagner@wp.pl
18. **Roman Kalinka**, e-mail: roman_ka@o2.pl
19. **Piotr Kowalski**, e-mail: piotr058@interia.pl
20. **Wojciech Kubasik**, e-mail: wkubasik@up.poznan.pl
21. **Adam Larysz**, e-mail: a.larysz@muzeum.bytom.pl
22. **Zbigniew Majewski**, e-mail: halina247halina@o2.pl
23. **Adam Malkiewicz**, e-mail: amalki@biol.uni.wroc.pl
24. **Alicja Miszta**, e-mail: a.miszta@cdpgs.katowice.pl
25. **Ewelina Mysłków**, e-mail: ewelina.myskow@biol.uni.wroc.pl
26. **Janusz Nowacki**, e-mail: jnowacki@au.poznan.pl
27. **Katarzyna Porębska**, e-mail: k_porebska@op.pl
28. **Łukasz Przybyłowicz**, e-mail: lukasz@isez.pan.krakow.pl
29. **Anna Przysłowska**, e-mail: anprz@wp.pl
30. **Tomasz Pyrcz**, e-mail: tomasz.pyrcz@uj.edu.pl
31. **Marta Pytlakowska**, e-mail: marta.pytlakowska@uj.edu.pl
32. **Roman Rabiak**, e-mail: roman.rabiak@op.pl
33. **Sobczyk Robert**, e-mail: sobos1@vg.pl
34. **Tomasz Rynarzewski**, e-mail: trynarz@poczta.onet.pl
35. **Małgorzata Skwisz**, e-mail: m.skwisz@poczta.onet.pl
36. **Robert Słodzinka**, e-mail: trebor@ravo.pl
37. **Łukasz Solecki**, e-mail: lukasz1976@gmail.com
38. **Urszula Walczak**, e-mail: urszulaw@amu.edu.pl
39. **Roman Wąsala**, e-mail: rwasala@au.poznan.pl
40. **Roman Zamorski**, e-mail: roman_zamorski@op.pl

NOTATKI

NOTATKI

